

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

9. Quibus modis dignosci queat lex co[n]tinens pœnam ipso iure latam, &
ea, quæ continet pœnam sententia iudicis ferendam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Respondeo, reuocari donationem etiam tacita conscientia; quia probabiliter creditur facta donatio, ea conditione, si qui donauit, filios non susciperet, ergo filijs susceptis locum donatio non habet. Quid si aliquis donauerit, & donatio reuocatur ob ingrati animi crimen à donatario commissum, iuxta id, quod habetur c. vii. de donat. & l. i. c. de reuo. dona. an tuta conscientia donatarius ingratus possit bona accepta retinere, si ea donator non repetat. Couar. loco citato respondet, fortè retinere turò posse. Probabilius oppositum iudico; idem iuris est de voris, quæ vocantur poenalia. Verbi causa, vouet Titius, aut iurat, si amplius luserit, aut si in hac, vel illa re peccauerit, se darum certam pecuniæ quantitatem pauperibus: eiusmodi poena in foro conscientia debetur statim, vt votum, aut iuramentum fuerit violatum: nam votum fit Deo, & ipsi est gratum, & acceptum; quò fit, vt si non seruetur, Deus confestim velit, vt poenam constitutam persoluat voti contemptor. Præterea, poena in testamentis adiecta, in foro conscientia absque mora debetur, quoniam in huiusmodi poenis inest tacita testatoris voluntas, vt si id, quod vult, non impleatur, hæres vel legatarius hæreditatem, vel legatum penitus amittat, & cum testator decesserit, poenam amplius repetere non potest; ergo cù bona sua testamento relinquit ea cõditiõne, vt hoc, aut illud faciat hæres, aut legatarius; sin minus, relicta bona amittat, tacitè hæredem, vel legatarium sibi obligasse videtur, ita vt poenam in foro conscientia perserre debeat; vt cum maritus relinquit suorum bonorum ysum fructu xori, si alteri non nupsit, aut si castè vixerit. Nauar. in manu. cap. 23. nu. 62. Sor. lib. 1. de iust. quest. 6. artic. 6. Couar. loco citato, Cai. in sum. pena. Item ij, qui ad certum Collegium admittuntur, solent promittere se hoc, aut illud facturos; sin minus, Collegio tantumdem soluturos, quantum in ipsorum alimeta Collegium impenderit post fidè, & promissionem violatã. QVAERITVR, iam, an huiusmodi bona in foro conscientia debeantur, si ea Collegiũ non petat? Ratio questiois est, quia cum quis aliquid alteri promittit, et suam fidem obstringit: Sed fidei data violatio est per se peccatum. Præterea, Collegium ea conditione collegam admittit, & alit suis sumptibus: sed datum ob conditionem, vel causam, ea non subsecuta repetitur. Histamen nihil obstantibus, probabile quibusdam videtur eiusmodi poenam in foro conscientia non deberi, nisi à Collegio petatur: quoniam de hac idem iuris esse videtur, quod est de poenis contrahentium consensu constitutis. Quare promissio eius, qui in Collegium cooptatur, eatenus vim habet in foro conscientia, quatenus poena petitur: quod si Collegium poenam non petat, sibi imputet, atque eo ipso iure suo cedere, & poenam, quam alioqui repetere posset, remittere, & condonare probabiliter creditur. Alijs tamen verius apparet iure conscientia hanc poenam statim deberi, & esse soluendam, quia videtur fuisse mens fundatoris, vt statim deberetur: & lex potius conuentionalis, quàm poenalis est: & idem iuris est in statuto, si dicat: qui hoc, vel illud perperam fecerit, Collegium amittat: vel Collegij fructibus, sumptibus, vel alimētis careat. Sic illi. Vtra-

que opinio est probabilis; Prima benignior, & mitior est, Secunda videtur probabilis, sed rigidior, & seuerior, fortassis fundatorum menti, & voluntati magis consentanea.

Cap. IX.

Quibus modis dignosci queat lex continens poenam ipso iure latam, & ea, quæ continet poenam sententia Iudicis ferendam.

HANC controuersiam fufius tractarunt; Felinus in cap. Rodulpus, de rescriptis, §. qui incipit. Vltimo. Andreas Tyraquellus in l. si unquam, c. de reuocandis donationibus in ver. reuertatur à. nu. 20. vsque ad nu. 265. Alphonsus Castro lib. 2. de lege penali cap. 5. & 6. Vt dilucidè, & explicatè cognoscatur lex continens poenam ipso iure, vel factò latam, sunt certæ quædam regulæ tradendæ, atque obseruandæ. Prima fit: Quando lex ita sancitur: Qui hoc, vel illud fecerit, in hanc, vel illam poenam incurrat sine vlla alia sententia Iudicis; vel ita: Ipso factò, vel ipso iure poenam contrahat; vel sic: Hoc vel illud in foro conscientia soluere debeat: Lex est poenam cõtinens ipso iure latam, cuiusmodi sunt multæ poenæ in iure Canonico constitutæ; vt in Extrauagante, cõstitutione, ambitiosè, de rebus Ecclesie non alienandis, & in c. licet canon, & c. commissis, de electione, in 6. & in Extrauag. execrabilis, Ioannis 22. & c. de multam, de pr. ab. c. pro humani, in 6. c. Felicit. de penis eod. lib. in Extrauag. Pauli. 2. quæ incipit, Cùm desessabile, & habetur inter communes de Simonia: & alibic extant Regiæ constitutiones, statuta ciuitatum, & populorũ, quibus cauetur, ne ij, qui sunt Regi, vel Principi à secretis, aut à Consilijs, munera à quoquam accipiant: alioqui debeant in foro conscientia quicquid muneris acceperint, restituere: Ne iridem Iudices, Notarij, Tabelliones, aliquid vltra stipendia sibi accipiant à litigantibus: alioqui debeant accepta in foro conscientia reddere. Eadem ratio est, quando lex his verbis poenam constituit: nullus reum absoluat, quousque soluerit poenam lege sancitam.

Secunda Regula fit: Quando lex in poena irroganda vititur verbis præsentis temporis, quibus vti solet Iudex, cùm sententiam pronunciat reum ad poenam condemnans; continet poenam ipso iure latam. Vt si lex ita feratur, Aliter facientes excommunico, anathematizo, suspendo, interdico, relego, condemno, priuo. Item, si post huiusmodi verba; Declaro, Decerno, Definio, Iudico, Volo, Denuncio, sequatur verbum præsentis, aut præteriti temporis poenam significans. Verbi gratia, Aliter facientem declaro esse excommunicatum, suspensum, vel in excommunicationem, aut suspensionem incurere, esse priuatum dominio bonorum, vel beneficio, vel administratione, aut amittere beneficium, dominium bonorum, vel administrationem; Aut esse infamem, vel ad hæc, vel illa inhabilem & ineptum; Aut carere iure suffragium ferendi, vel eligendi; Similiter si lex dicat, Denunciatis, aliter facientes esse excommunicatos, suspensos, priuatos, depositos, inhabiles, vel infames.

Tertia Regula fit; hæc verba: Sit irritum, &

inane, vel careat viribus, aut vires non habeat: item; Non valeat, vel ipso iure nõ valebit: vel, Nihil agitur, vel agetur: item, non teneat, vel, nullum sit factum: Item, Non possit, aut, Non poterit: pœnam significant ipso iure latam. Et parum aut nihil refert prædicta verba singula per se ponantur, an duo, triaue coniuncta, aut simul cum aduerbijs vniuersitatem, & negationem significantibus; vt si dicatur: Omnino, profus, penitus non valeat. Idem iuris continent nomina quædam vim, & potestatem negantia, Vt si lex dicat; sit ineligibilis, intestabilis: nam perindè est, ac si diceret, Eligi non possit, testari nequeat.

Quarta Regula. Verba, quæ nullum hominis ministerium significat, in legibus posita, innuunt pœnam ipso iure latam; qualia sunt, subiaceat, subdatur, incurrat, incidat, contrahat, amittat, perdat, cadat, recedat, redeat, reuertatur, & alia id genus pleraque. *Nec refert*, huiusmodi verba dicantur esse imperatiui modi, & præsentis temporis, an futuri temporis, & subiunctiui modi: neque enim est, cur laboret Alphonsus Castrensis in Canonici, & Ciuilis iuris doctoribus reprehendis tanquam barbaris, & grammaticæ imperitis, eo quod tradiderint prædicta verba esse futuri temporis, ipse autem contrà potiùs censet esse præsentis temporis Imperatiui modi; at tamen possunt accipi, vt verba futuri temporis Subiunctiui modi; ita vt sensus sit; si quis hoc, aut illud fecerit, in hanc pœnam incidat.

Quinta regula: Quandoquæ vnà cum pœna legibus irrogata ponuntur aduerbia sequentia, Statim, Confestim, Illico, Cõtinuò, Mox, Protinus, incontinenti, ex tunc, significatur pœna ipso iure lata, vt est communis ciuilis, & Canonici iuris interpretum opinio.

Sexta Regula: Lex pœnam constituens, si verbo præsentis temporis Indicatiui modi, aut præteriti vtatur, pœnam continet ipso iure latam: quod iuris Pontificij doctores communi sententia tradiderunt: Vt, si lex ita condatur: Qui hoc, aut illud fecerit, excommunicatur, suspenditur: *Vel ita;* est excommunicatus, est suspensus: Idem est, si dicatur, Nouerit se suspendi, vel esse suspensum: *Vel si dicatur:* Sit suspensus, sit interdictus, aut priuatus bonis suis.

Porro ad cognoscendum, legem pœnam ferendam denunciantem, sit hæc prima Regula: Quotiescunq; lex pœnalis vtitur verbo, quod solam pœnæ comminationem exprimit, continet pœnam ferendam, non latam: vt si lex ita sanciatur: Præcipio, aut Prohibeo sub pœna excommunicationis, vel sub interpositione anathematis, aut sub interminatione interdicti, aut sub maledictione pœnæ æternæ, aut sub indignatione Omnipotentis Dei. Ita docent Canonici iuris periti in cap. Dolentes, de celebratio. Missarum, Glossa, Hostiensis, Ioannes Andreas, & alij.

Secunda Regula: Omnis lex, quæ cum pœnam proponit, vtitur verbo futuri temporis, pœnam continet ferendam, non latam. Quemadmodum si lex dicat: Qui bouem fuerit furatus, quinq; restituet. Similiter si dicat: Qui fecerit hoc, vel illud, priuabitur; vel sic: Si hoc aut illud fiat, factum irritabitur, rescindetur, reuocabitur. Ita etiam, si dicat: excommunicetur, suspendatur, pri-

uetur, excludatur, relegatur, irritetur, reuocetur, rescindatur: hæc enim verba significant actionem iudicis. Atque hæc est communis vtriusque iuris interpretum sententia.

Postremò notandum est: Quoties de aliquo dicitur in lege pœnali posita merito ambigitur, significet, necne sententiam, & pœnam ipso iure latam, iudicandum est non sententiam latam, sed ferendam continere. Ita Glossa, Abbas, Felinus, & Philippus Francus: nam iuxta Regulas iuris, odia sunt restringenda. Item, in pœnis benignior, & mitior interpretatio, & sententia esse, reddi, & pronunciari debet.

Cap. X.

Quam potestatem habeat lex humana in actus mentis simpliciter internos.

Questio est inter Theologos, An lex humana actus voluntatis interiores imperare, aut prohibere queat. Hanc quæstionem agitauit Medina de oratione quæst. 15. quæ est de potestate Ecclesie in actus cordis, Cordubensis in suis Quæstionibus lib. 4. quæst. 13. de potestate Pape. Almainus in tract. de potestate Ecclesie cap. 10.

Porro duæ sunt in hac controuersia sententiæ, vna affirmat legem humanam, præsertim Ecclesiasticam habere potestatem in actus simpliciter internos; quod videtur sensisse Adrian. quodlib. 2. a. 1. item 4. de confess. q. 2. §. alij probant. Albert. de agros. assert. catho. & here. c. 33. n. n. citat Glossam, Cardinalem, Ancharanum, Imolam, & idem quoque sensit Alber. Pigh. lib. 6. de Eccles. Hierar. c. 16. sic etiã Rosel. absolutia. 1. nu. 28. & 29. & citat Goffredum, Rainerium, Ioan. Andream, sic etiam videntur docere Abbas c. 2. de officio ordinarij. nu. 12. Felin. c. porro. de sent. excommunicatio. Eorum argumenta sunt. **Primum** sumitur ex Clementina de Hæreticis cap. 1. vbi Pontifex edicit pœna excommunicationis, & in pœnis interposita, vt Episcopi, & ceteri rerum ad Fidem spectantium Iudices, à Romano Pontifice deputati, officium Inquisitionis exequantur, absque vllò odio, ira, timore, vel quocunq; alio humano affectu. Sed huiusmodi affectus sunt actus interni. **Secundum** ducitur ex cap. Cõmissa. de electione in 6. vbi cõstitutum est, vt si quis parochialem Ecclesiam obtinuerit, sine voluntate ascendendi ad sacrum Sacerdotij ordinem, beneficium ipso iure amittat, & fructus suos nõ faciat. **Tertium** sumitur ex cap. Dolentes, de celebratio. Missarum. vbi statutum est, vt qui lege, vel canone compelluntur ad presb. horarias recitandas, Officiũ diuinum studiosè, attentè, & deuotè dicant; Sed Attentio, & Deuotio, sunt actus interni. **Quartum**, In multis concilijs decretum est, vt qui hoc, vel illud dixerit, docuerit, aut crediderit, anathemate percussatur, & si quis eorum d. 30. ex Concilio Gangrensi, & si quis nuptias, & si quis virorum, d. 30. & Concil. Tolet. 1. & Brac. 1. cano. si quis crediderit: Sed credendi actus est internus, hoc enim ipso distinguitur ab actu dicendi, & docendi. **Item**, in Hæreticos si equenter inquiratur, ita vt interrogentur, an aliquãdo sic, vel aliter crediderint. **Quintum**, Romanus Pontifex sæpè vota relaxat indulgen-

tia be-